

Η διόραση του Κάλλους από τους χαρισματικούς Γέροντες

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Είναι σαφές, λοιπόν, ότι η επιστήμη μας άνοιξε εδώ και αιώνες έναν δρόμο προς την φύση και την κτίση, που μπορεί να απομύθευσε τον κόσμο, να απογοήτευσε ρομαντικούς, που είχαν ονειρευθεί μια «βόλτα στο φεγγάρι» και να τροφοδότησε επιχειρήματα του λεγόμενου αθεϊσμού. Παραπληρωματικά στην επιστήμη κινήθηκε η ποίηση, με κορυφαία εκείνη του Ελύτη, ο οποίος μας έδωσε ένα καταπληκτικό δείγμα γραφής, κυρίως χάρη στα πεζά του, για τον τρόπο ανάγνωσης της φύσης και του κόσμου εκτός των τειχών του νατουραλισμού. Έτσι σήμερα, χάρη στην επιστήμη και στην πίστη, βρισκόμαστε ενώπιος ενωπίω με μια αυταπόδεικτη αλήθεια: ο κόσμος και η κτίση δεν απομαγεύτηκαν, απλώς άλλαξαν βλέμμα, πολύ φυσιολογικό αυτό, οι επιστήμες και οι ποιητές. Και μας δείχνουν το μη εξαντλήσιμο με ανθρώπινα μέτρα και σταθμά αμήχανο κάλλος της κτίσης.

Το ίδιο κάλλος θεάζονται και οι άγιοι, οι χαριτωμένοι Γέροντες, οι ησυχαστές, μέσα από το δικό τους βλέμμα, με μια ουσιώδη διαφορά, ότι δεν μαθήτευσαν πουθενά. Αυτό το βλέμμα των ησυχαστών παραμένει, όπως είναι γνωστό, μωρία για πολλούς επιστήμονες και ποιητές. Επιστήμονες στιβαροί, ποιητές και Γέροντες ένα και το αυτό κάλλος διηγούνται, το άκτιστο αμήχανο κάλλος της κτίσης. Δεν είναι δε συμπτωματικό, ότι στην τέχνη συνολικά, όχι μόνο στην ποίηση, συνηχείται και ένα θρησκευτικό στοιχείο(Gadamer 2000,147). Αυτό είδαμε εξάλλου ανωτέρω στον Πλάτωνα.

Πηγή: writing.wikinut.com

Οι Γέροντες, πίσω από κάθε ρεμβασμό και κάθε εν γένει νατουραλιστική θεάση, πίσω από το φυσικό τοπίο και τα έμβια όντα, εντοπίζουν το όντως αόρατο υπαρκτό. Γι' αυτό το λόγο όχι μόνο δεν είναι αφελείς νατουραλιστές, αλλά απεναντίας με τη διόρασή τους ανατρέπουν τους όρους της φυσικής αναγκαιότητας, κάτι που αναμφίβολα και τους καλλιτέχνες προκαλεί δημιουργικά – το μέγα πάθος της ελευθερίας τους σαγηνεύει- και το εξέφρασαν κατά καιρούς. Αλλά ο ησυχαστής το ζει με συγκεκριμένο τύπο και τρόπο βίου, δεν το εικονίζει π.χ. σε έναν εξαίσιο πίνακα ζωγραφικής. Αυτό το *οράν της διόρασης* βρίσκεται εκτός των όρων της πλατωνικής ιδέας του αγαθού, αλλά και του *απολύτου πνεύματος* (Hegel). Εξάλλου, διαφέρει πλήρως η πατερική άποψη περί ωραίου από την φιλοσοφική.

Η πάγια άποψη της φιλοσοφίας και της τέχνης ότι το ωραίο δεν συναρτάται με σκοπό, νόημα και χρήση, δηλαδή ότι λειτουργεί αυτονομημένο – αυτή κι αν έθρεψε το πάθος της αυτοδικαίωσης!-, άλλοτε έθρεψε ένα σωρό φαντασιακά μυθεύματα περί αυτονομίας του ανθρώπου και άλλοτε θέλησε να τον καθηλώσει στην ιστορικότητα. Τελικώς, ενώ φάνηκε ότι άρχισαν να χωρίζουν οι δρόμοι θρησκείας, φιλοσοφίας και τέχνης (ό.π.α., 152), στην ουσία ποτέ δεν συνέβη αυτό. Διότι, παρά τις αναμφισβήτητες διαφορές τους, π.χ. όσον αφορά την ελευθερία και την αυτοδικαίωση, το άκτιστο αμήχανο κάλλος έρχεται να βεβαιώσει, ότι μπορεί να υπάρξει *ωραίο χωρίς αντικείμενο* (ας πούμε π.χ. απόλυτη μουσική), το ίδιο όπως μπορεί να υπάρξει για τον ησυχαστή (θα αναφερθούμε διεξοδικά στο αμέσως

επόμενο κεφάλαιο) επιθυμία χωρίς επιθυμητότητα. Εάν όμως το ωραίο χωρίς αντικείμενο στην τέχνη φλερτάρει με μian αφόρητη Abstraktion, δεν συμβαίνει το ίδιο με την επιθυμητότητα, αφού εισέρχεται εδώ ανυπερθέτως το πρόσωπο του Άλλου.

Επιστρέφουμε στον Ησυχαστή. Διηγείται ο π.Εφραίμ την εμπειρία του μετά από τη λειτουργία του Πάσχα μέσα στην ερημιά, όπου τα πάντα μέλπουν το Δημιουργό: «*Σηκωνόμουν και πήγαινα στα βραχάκια και τράβαγα κομποσχοίνι. Τι ωραία η ομορφιά της Αναστάσεως! Κτυπούσαν οι καμπάνες των μοναστηριών, του Γρηγορίου, του Διονυσίου, κτυπούσε και του Ρωσικού η γιγάντια καμπάνα. Έπιανε τον ήχο το κύμα και το έκανε σαν εμβατήριο και ακουγόταν σαν πιάνο και σαν αρμονία, σαν κάτι ουράνιο. Έκανε έναν ωραίο ήχο και μου ερχόταν θεωρία... Ήταν η αναστάσιμη Χάρις του Θεού, που πρόσφερε μια ωραιότητα πνευματική πανδαισία που δεν περιγράφεται..(ό.π.α.,356).* Σημειώνει δε για τον γέροντά του: «*..ευωδίαζε όχι μόνο το σώμα, αλλά κι' όλος ο τόπος γύρω μας»(ό.π.α.,306).*

Και αλλού μας λέγει: «*Κάποτε λοιπόν, εκεί που καθόμασταν έξω και τραβούσαμε κομποσχοινάκι με τον Γέροντα και μου διηγόταν για τους πατέρες που είχε γηροκομήσει και περί προσευχής, ευωδίασε ο τόπος σαν να υπήρχαν κρίνα και τριαντάφυλλα, ενώ ήταν ξεραϊλα' εμείς άλλο από πουρνάρια δεν είχαμε. Μύριζα εγώ και μου λέει: - Τι κάνεις έτσι; -Γέροντα, κρίνα και τριαντάφυλλα μυρίζει! - Βρε μπούφο, δεν πας λίγο πιο πέρα; Πήγαινε στην πόρτα;μπήκα στο κελλάκι του, ευωδίαζε όλο. Ευωδίαζαν τα πάντα, ακόμη και τα γένια και τα ρούχα του»(αρχ.Εφραίμ 2007,508 κ.εξ.). Απλά λόγια, «χαϊδευτικά»(!), σου αρέσει να τα «ακούς» από αυτό τον Γέροντα, μια νήφουσα ύπαρξη, που κουβαλάει στο αίμα της την μοναδική συνθήκη της αθανασίας, την αναπελάργηση: «*κι όμως εκεί, λίγο ψηλότερα από το καμπαναριό, αλλάζει η ζωή σου»(Σεφέρης, Piazza San Nikolo).**

Αλλά και εκείνη η ομορφιά που είχαν τα μήλα-δώρο της Παναγίας στο εκκλησάκι της Μεταμορφώσεως; Πόσο στενά συνυφασμένα είναι τα μήλα τόσο στην αρχαία ελληνική, όσο και στην νεοελληνική λαϊκή μας παράδοση με την αγάπη! Τι εύρημα κι αυτό! Ήταν ροδοκόκκινα με φρέσκα φυλλαράκια, σαν να τα έκοψε κάποιος εκείνη την ώρα(ό.π.α.,153). Ποιος γίγαντας της διάνοιας Πλάτων, ποιος νατουραλιστής, ποιος καλλιτέχνης θα τα υποκαταστήσει; Ποιος κριτικός τέχνης θα μας μιλήσει για την τεχνοτροπία τους; Ποια αισθητικά κριτήρια βεβαιώνουν την ωραιότητά τους εν προκειμένω; Είναι απλή διέγερση αισθητική της συνείδησης των δύο ησυχαστών, ή είναι κάτι άλλο; Ναι, δεν είναι εμπειρία αισθητική, δεν είναι κάποιο ωραίο «έργο τέχνης» μεγαλοφυούς καλλιτέχνη, που αναμένει την εκτίμηση του ειδικού κριτικού της τέχνης. Δεν είναι της φύσης προϊόν, που αναμένει την εκτίμηση του ειδήμονα γεωπόνου για να ερμηνευθεί.

Είναι το θαύμα του ακτίστου κάλλους που φανερώνει μια δυνατότητα: δεν αισθητοποιεί απλώς το συγκεκριμένο εύρημα, δεν το καθιστά δηλαδή καλλιτέχνημα που προϋποθέτει την ευαισθησία μας, για να συλλάβουμε το μήνυμά του, αλλά ούτε διατροφικό υλικό που θα αξιολογηθεί σύμφωνα με την επιτηδειότητα του επιστήμονα, με απώτερο σκοπό την χρήση του. Είναι μετατροπή της αίσθησης του ωραίου σε αίσθηση αθανασίας.

[Συνεχίζεται]